

Sygn. akt III UK 7/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Jaśkowski (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

w sprawie z odwołania J.S. - Przedsiębiorstwa Budowlano - Usługowego "S. "
spółki jawnej w S.

z udziałem zainteresowanej U. C.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

o zasiłek chorobowy i macierzyński,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 maja 2009 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w P.

z dnia 30 października 2008 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 30 października 2008 r. Sąd Okręgowy, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. oddalił apelację J. S.- Przedsiębiorstwa Budowlano - Usługowego „S. ” S.J. w S. od wyroku Sądu Rejonowego w P. z 28 maja 2008 r., którym oddalono odwołanie wniesione przez skarżącego od decyzji z dnia 18 stycznia 2008 r. wydanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R..

Powyższą decyzją organ rentowy zmienił swoją wcześniejszą decyzję i postanowił odmówić U. C. prawa do uwzględnienia w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego za okres od 13 maja 1999 r. do 9 lipca 1999 r. i od 31 października 1999 r. do 3 listopada 1999 r. oraz zasiłku macierzyńskiego za okres od 10 lipca 1999 r. do 30 października 1999 r. premii uznaniowej.

Sąd pierwszej instancji uznał wyżej wymienioną decyzję za prawidłową, a Sąd Okręgowy w P. stwierdził, że powyższy wyrok jest rozstrzygnięciem trafnym i odpowiadającym prawu, a zgromadzony w sprawie materiał dowodowy oceniony został właściwie, bez przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów, wyznaczonych treścią przepisu art. 233 k.p.c.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że oddalając odwołanie Sąd Rejonowy w P. powołał między innymi przepis art. 41 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tj. Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 267 ze zm.), w stosunku do którego Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 czerwca 2008 r. (SK 16/06) orzekł, iż przepis ten rozumiany w taki sposób, że w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego nie uwzględnia się wypłaconych pracownikowi - w okresie przyjętym do jej ustalenia - składników wynagrodzenia, od których pracownik ten uiszczył składkę na ubezpieczenie chorobowe, a które nie są mu wypłacane w okresie pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wskutek choroby albo zasiłku chorobowego, jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Nie była to jednak jedyna podstawa prawna zaskarżonego wyroku. Sąd Rejonowy uznał bowiem, że odwołanie J. S. - PBU „S.” S.J. w S. podlega oddaleniu również na zasadzie art. 58 k.c. W tym zakresie sąd dokonał szczegółowych ustaleń faktycznych, jak i dogłębnej analizy prawnej w zakresie zastosowania tego przepisu w rozpoznawanej sprawie, ustalając ostatecznie, że

wynagrodzenie za pracę U. C. pracującej w Barze M. w D. było nieadekwatne do powierzonych jej obowiązków pracowniczych i znacznie przekraczało granice godziwości.

Tak więc stosownie do treści art. 58 § 1 i § 2 k.c. stwierdził, że czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Nieważna jest również czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

W ocenie Sądu Okręgowego w P. poczynionej w toczącej się wcześniej sprawie o podleganie ubezpieczeniom społecznym, którą sąd orzekający podziela, umowa o pracę zawarta pomiędzy ubezpieczoną U. C. a pracodawcą J. S. była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego w części dotyczącej wysokości wynagrodzenia za pracę. Z przeprowadzonego w sprawie postępowania dowodowego wynikało, że otrzymywanie przez wnioskodawczynię U. C., osobę bez kwalifikacji zawodowych i nie posiadającą żadnych innych przymiotów uzasadniających pobieranie tak wysokiego wynagrodzenia za pracę (650 zł wynagrodzenia zasadniczego i 2.300 zł premii uznaniowej), przekraczało granice godziwości, co biorąc pod uwagę rodzaj wykonywanej przez wnioskodawczynię pracy, należało uznać za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Okręgowy podkreślił, że nadal aktualne jest stanowisko Sądu Najwyższego (por. uzasadnienie uchwały z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05), że podstawę wymiaru składki ubezpieczonego będącego pracownikiem stanowi wynagrodzenie godziwe, a więc należne, właściwe, odpowiednie, rzetelne, uczciwe i sprawiedliwe, zachowujące cechy ekwiwalentności do pracy. Ocena godziwości wynagrodzenia wymaga uwzględnienia każdego konkretnego przypadku, a zwłaszcza rodzaju, ilości i jakości świadczonej pracy oraz wymaganych kwalifikacji (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 1996 r., U 6/96, OTK-ZU 1997, Nr 5-6, poz. 66 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1999 r., I PKN 465/99, OSNAPiUS 2001, Nr 10, poz. 345).

Ustalony w sprawie będącej przedmiotem rozważań stan faktyczny wykazał, że wnioskodawczym U. C. nie dysponowała żadnymi przymiotami, które pozwalałyby pracodawcy na tak „szczególne” docenianie jej pracy poprzez wypłatę tak wygórowanego wynagrodzenia. Stąd wysokość jej wynagrodzenia za pracę ustaloną w umowie należy uznać za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego i w związku z tym te postanowienia umowy o pracę – za nieważne, stosownie do treści powołanego wyżej przepisu art. 58 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 r. Nr 11-12, poz. 192, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 16/05, OSNP 2006 r. Nr 11-12, poz. 191, czy też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2005 r., II UK 43/05, OSNP 2006 r. Nr 15-16, poz. 251).

Dodać należy, że z punktu widzenia treści stosunku pracy i roszczeń z niego wynikających nie ma przeszkód, aby prywatny pracodawca (nie korzystający ze środków publicznych) przyznawał pracownikowi świadczenia w dowolnie wysokich kwotach. Dlatego też - co do zasady - złożenie oświadczenia o przyznaniu nagrody nie podlega kontroli sądu pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2004 r., I PK 37/04). Jednakże wysokość wynagrodzenia za pracę wpływa na wysokość świadczeń z ubezpieczeń społecznych i w tym zakresie należy uznać obowiązywanie odmiennych zasad.

Ostatecznie Sąd Okręgowy w P. w pełni podzielił przytoczone powyżej orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące możliwości kwestionowania przez organ rentowy podstawy wymiaru świadczeń z ubezpieczenia społecznego i stwierdził prawidłowość zastosowania w niniejszej sprawie przyjętych w nich rozwiązań prawnych.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł J. S. - Przedsiębiorstwo Budowlano - Usługowe „S.” S.J. w S.. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w P. w całości i zmianę zaskarżonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 18 stycznia 2008 r. przez ustalenie, że nie nastąpiła nadpłata zasiłku chorobowego, macierzyńskiego i wychowawczego dla Pani U. C. albo o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania.

Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach kasacyjnych.

W zakresie naruszenia przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie skarżący zarzucił naruszenia:

- art. 41 ust. 1 oraz art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 267 ze zm.) w związku z § 5 pkt 2 regulaminu wynagradzania wraz z zasadami przyznawania nagród obowiązującymi od 15 kwietnia 1999 r. w spółce S." przez przyjęcie, że przepisy o wynagradzaniu nie przewidują zmniejszania premii i nagrody za okres pobierania świadczenia,
- art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 2008 r. (SK 16/06, publ. w Dz.U. nr 119 z 7 lipca 2008 r., poz. 771), który kwestionuje konstytucyjność wykładni art. 41 ust. 1 w/w ustawy w sposób w jaki dokonał tej wykładni Sąd Okręgowy w P., przez przyjęcie nieważności czynności przyznania premii na podstawie art. 58 § 1 i 2 k.c.,
- art. 3 pkt 3 w związku z art. 36 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa przez jego niezastosowanie, polegające na błędnym zdefiniowaniu wynagrodzenia i błędnym ustaleniu przychodu pracownika co miało istotne znaczenie przy ustalaniu podstawy wymiaru świadczeń z ubezpieczenia społecznego i było sprzeczne z umową o pracę,
- Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.) przez jego niezastosowanie, polegające na błędnym przyjęciu, że wypłacona premia miesięczna nie stanowi składnika podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe i nie jest przychodem w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiąganym przez pracownika u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy.

Skarżący zarzucił ponadto naruszenie przepisów postępowania które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie :

- art. 316 § 1 k.p.c. poprzez niewzięcie za podstawę rozstrzygnięcia istniejącego stanu prawnego w zakresie wynikającym z art. 3 pkt 3 w związku z art. 36 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w związku z art. 20 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którymi to przepisami podstawę wymiaru świadczeń z ubezpieczenia społecznego stanowi podstawa wymiaru składek na to ubezpieczenie oraz
- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez ustalenie niezgodnie z stanem faktycznym i wbrew zasadom logicznego rozumowania, że wszystkim pracownikom spółki przysługuje wyłącznie wynagrodzenie w wysokości najniższego obowiązującego w danym okresie.

Wniosek uzasadniający przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został uzasadniony występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego związanego z wykładnią art. 58 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 41 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa, w stosunku do którego Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 czerwca 2008 r. (SK 16/06) orzekł, iż przepis ten rozumiany w taki sposób, że w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego nie uwzględnia się wypłacanych pracownikowi – w okresie przyjętym do jej ustalania – składników wynagradzania, od których pracownik ten uiścił składkę na ubezpieczenie chorobowe, a które nie są mu wypłacane w okresie pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wskutek choroby lub zasiłku chorobowego, jest niezgodny z art. 67 ust. 1. w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Skarżący wskazał ponadto, że poważne wątpliwości budzi zastosowanie art. 12 ustawy z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych (tj. Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.) do przyjęcia, iż premii oraz nagrody nie uwzględnia się w podstawie ustalania wymiaru zasiłku chorobowego, co w sposób istotny jest sprzeczne z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, które szczegółowo wylicza, które przychody pracownika są uwzględniane w podstawie wymiaru składek, a tym samym w podstawie ustalania wysokości zasiłku chorobowego.

Jako trzecią przesłankę przemawiającą za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał, że poważne wątpliwości budzi także brak zastosowania art. 38 ust. 1 w związku z art. 36 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w związku z błędnym ustaleniem w zaskarżonym wyroku podstawy wymiaru zasiłku chorobowego przez nieuwzględnienie tego przepisu.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący zauważył, że postępowanie przed Sądem Okręgowym w P. odbywało się już po wydaniu wyroku przez Trybunał Konstytucyjny, a wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 26 maja 2008 r. oparty został w całości na rozumieniu w sposób uznany za niekonstytucyjny przepisu art. 41 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Tak więc zastosowanie przez Sąd Okręgowy w P. w zaskarżonym wyroku art. 58 Kodeksu cywilnego, pozostaje z nim w oczywistej konkurencji i przepis ten nie może być traktowany jako równoczesna podstawa orzekania. Oddalając apelację Sąd Okręgowy w P. nie dokonał odmiennych ustaleń faktycznych od tych, które leżały u podstaw wyroku Sądu Rejonowego w P. Tym samym, zdaniem skarżącego, brak było podstaw do orzekania w oparciu o te same ustalenia faktyczne, ale tym razem na innej podstawie prawnej, opartej na zarzucie sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, bez jakiegokolwiek wskazania, jakie to zasady zdaniem sądu zostały naruszone, lub stwierdzenia niegodziwości wypłaconego wynagrodzenia bez jakiegokolwiek odniesienia się sądu i wskazania jakie wynagrodzenie sąd uznał by za godziwe.

W ocenie skarżącego Sąd Okręgowy nie miał zatem podstaw do oddalenia apelacji w oparciu o przepis art. 58 kodeksu cywilnego, a konsekwencją ustalenia, że podstawą zapadłego wyroku był przepis uznany za niezgodny z Konstytucją powinno być orzeczenie uchylające lub zmieniające wyrok Sądu Rejonowego. Zdaniem skarżącego Sąd Okręgowy w P. bez uzupełnienia materiału dowodowego nie powinien stosować innej, niejako zamiennej podstawy prawnej i z niej wywodzić zasadność rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy w P. wydając zaskarżony wyrok nie uwzględnił argumentacji Trybunału Konstytucyjnego, który w uzasadnieniu swojego wyroku stwierdził, że istotą problemu konstytucyjnego było naruszenie prawa do zabezpieczenia społecznego nieadekwatnością wysokości wypłacanego zasiłku chorobowego do

wysokości otrzymywanego wynagrodzenia oraz do wysokości składek uiszczanych na ubezpieczenie chorobowe. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego kwestionowany przepis — tak jak był on rozumiany i stosowany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych i sądy — niewłaściwie realizował treść konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego, bo prowadził do zaniżenia wypłacanego zasiłku w stosunku do pobieranego wynagrodzenia, zaburzał pewną równowagę pomiędzy wymiarem pracowniczych składek na ubezpieczenie społeczne a wysokością wypłacanego zasiłku oraz uzależniał w praktyce wysokość zasiłku od woli pracodawcy, wyrażanej w regulaminie wynagradzania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona. Nie zostały bowiem naruszone wskazane w skardze kasacyjnej przepisy art. 316 § 1 i art. 233 k.p.c.

Skarżący zarzucał również naruszenie przepisów prawa materialnego. W szczególności chodziło o art. 41 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 2008 r., SK 16/06, Dz.U. Nr 119, poz. 771 oraz niewłaściwe zastosowanie art. 58 § 1 i 2 k.c. W istocie jest to podstawowy problem w rozstrzyganej sprawie.

Sprawa dotyczyła zasadniczo uwzględnienia, w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego macierzyńskiego, przez płatnika (skarżącego) nie tylko kwoty wynagrodzenia (650 zł) ale i premii uznaniowej w kwocie 2.300 zł.

Nie ulega wątpliwości, że pracodawca ma swobodę w przyznawaniu nagród swoim pracownikom. Jednak podkreślenia wymaga to, że Sąd Okręgowy uzasadnił swój wyrok sprzecznością z zasadami współzycia społecznego umowy o pracę, w części dotyczącej wynagrodzenia za pracę. Jako podstawę rozstrzygnięcia wskazał zaś art. 58 k.c., a ponadto liczne orzeczenia Sądu Najwyższego.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że identyczne co do zasady sprawy, były już rozstrzygane przez Sąd Najwyższy. W tym były to sprawy dotyczące skarg o wznowienie postępowania. Już wcześniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że przyznanie rażąco wysokiego wynagrodzenia za pracę może

być, w konkretnych okolicznościach, uznane za nieważne. Podstawą jest naruszenie zasad współżycia społecznego, polegające na świadomym osiągnięciu korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu. Zakład Ubezpieczeń Społecznych może więc kwestionować wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że zostało wypłacone na podstawie umowy sprzecznej z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zmierzającej do obejścia prawa (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005, nr 21, poz. 338, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2007 r., III UK 26/07, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2007 r., III UK 30/07).

Należy uznać, że w niniejszej sprawie doszło do ustalenia rażąco wysokiego wynagrodzenia poprzez wypłacenie premii uznaniowej, której wysokość przekroczyła niemal czterokrotnie wysokość wynagrodzenia. Tak więc uzasadnione jest przyjęcie, iż doszło w tym przypadku do naruszenia zasad współżycia społecznego poprzez wliczenie tej premii do podstawy wymiaru wypłaconych zasiłków.

Z oceny Sądu Najwyższego wynika więc, że przyznanie przedmiotowej premii uznaniowej (czyli w istocie nagrody) było nieważne z mocy art. 58 § 3 k.c. w związku z art. 300 k.p. W tej sytuacji nie mają znaczenia zarzuty oparte na naruszeniu art. 41 ust. 1 ustawy zasiłkowej w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego. Należy również podkreślić, że takie stanowisko było prezentowane w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego (np. III UO 2/08, III UO 8/09, III UO 4/08, III UK 26/07 czy III UO 11/08).

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

/tp/